Program prac konserwatorskich

Polichromie ścienne w Sali Mieszczańskiej w Muzeum w Przeworsku

Opracowanie:

Elżbieta Majerczyk-Widerska

Konserwator dzieł sztuki

ASP Kraków 5403

Kraków .Styczeń 2018

Praca zastrzeżona prawami autorskimi. Niniejsze opracowanie nie może być wykorzystywane, uzupełniane lub udostępniane komukolwiek bez zgody autora.

I. Karta identyfikacyjna zabytku

Tytuł obiektu : malowidła ścienne w Sali Mieszczańskiej , pałacu Lubomirskich w Przeworsku

Adres : Park 2, 37-210 Przeworsk

Styl : klasycystyczny

Czas powstania : XIX (?)

Wpis do rejestru zabytków : A-21/56 z dn.27.11.1952r

Właściciel : Gmina Miasto Przeworsk

Rodzaj opracowania : Program prac konserwatorskich malowideł ściennych w Sali Mieszczańskiej

Zleceniodawca opracowania : Dyrekcja Muzeum w Przeworsku

Autor opracowania : Elżbieta Majerczyk-Widerska

Dyplomowany konserwator dzieł sztuki

II. Opis inwentaryzacyjny i kolorystyczny obiektu

Sala ekspozycyjna nr.5 muzeum W przeworsku znajduje się w dobudowanej na początku XIX wieku części budynku , w jego zachodniej części. Malowidła przedstawiają typowy dla XIX wieku styl malowideł ornamentalnych. Ściany Sali zdobione są ornamentalnym fryzem , wysokości ok.1metra, biegnącym na wszystkich ścianach . Tło fryzu utrzymane jest w kolorze szarości , na którym rysuje się ciemny (czarny) ornament. Poniżej fryzu ściany zdobione są monochromią , utrzymaną w kolorze ciepłego różu. Kompozycję zamyka biegnący na wysokość ok.70 cm cokół utrzymany w kolorze szarości , odcięty u góry ciemno szarym paseczkiem. Strop pomieszczenia , nowy, wykonany z żelbetu, nie pozwala na określenie pierwotnej kolorystyki sufitu. Przypuszczać można , że sufit utrzymany był w jasnej, ciepłej kolorystyce.

III. Historia obiektu

W 1621 roku Przeworsk stał się prywatnym miastem rodu Lubomirskich. Powodem tej zmiany było małżeństwo Zofii Ostrogskiej z Sebastianem Stanisławem Lubomirskim, który piastował wówczas urząd wojewody krakowskiego i ruskiego. Jego śmierć zapieczętowała przypisanie miasta jednemu z jego synów – Jerzemu Sebastianowi Lubomirskiemu.

Budowę pałacu rodu Lubomirskich w Przeworsku zawdzięcza się księżnej Izabeli z Czartoryskich Lubomirskiej, pani na Łańcucie. Ze względu na bliskie położenie Łańcuta, dobra przeworskie były wymarzonym miejscem na rezydencję ulubionego wychowanka księżnej marszałkowej – Henryka Lubomirskiego.

Budynek obecnego pałacu z inicjatywy ks. Henryka Lubomirskiego powstał na miejscu istniejącego tu późnorenesansowego dworu obronnego, nadając mu kształt niewielkiego pałacyku o cechach angielskiego klasycyzmu. Prace budowlane przy pałacu początkowo prowadził, nadworny architekt księżnej Izabeli Lubomirskiej Jan Griesmayer, a dokończył Piotr Aigner oraz sztukator Fryderyk Bauman, który projektował dekoracje wnętrz. Pałac, którego budowę zakończono ok. 1807 r., w połowie XIX w. został rozbudowany według projektów Feliksa Księżarskiego i zyskał obecny kształt architektoniczny. W 1829 roku sławny polski generał Józef Bem opracował i zainstalował w pałacu Lubomirskich w Przeworsku nowy system ogrzewania

Przez kilka dziesięcioleci po zakończeniu II wojny światowej pałac i pozostałe budowle zespołu pełniły różnorodne funkcje jako siedziby urzędów i instytucji publicznych oraz jako mieszkania dla repatriantów. W początku lat 70. XX wieku przeprowadzono kapitalny remont pałacu przeznaczając go na cele muzealne.

W roku 1974 utworzono wielodziałowe muzeum państwowe pod nazwą Muzeum – Pałac Lubomirskich.

Sala ekspozycyjna nr.5 muzeum , powstała podczas rozbudowy budynku pałacu , na początku XIX wieku. Malowidła zostały wykonane prawdopodobnie w późniejszym czasie (poł.XIX lub koniec XIXw ?)Pierwotne malowidła były kilkukrotnie przemalowywane w XX wieku.

IV. Stan zachowania

Sala wystawowa nr.5 zw. Salą Mieszczańska , znajduje się na parterze , w dobudowanej na początku XIX wieku części budynku muzeum. W roku 2017 rozpoczęto remont pomieszczenia, zdemontowano wtórny , obniżony strop. W trakcie prac , w przestrzeni między wtórnym a pierwotnym stopem odsłonięto malowidła ścienne z przedstawieniem ornamentalnym. Obecnie , powyżej fryzu , wykonano nowy , żelbetowy strop, w miejscu pierwotnego , prawdopodobnie drewnianego stropu. Ściany pomieszczenie pokryte są zaprawą wapienno-piaskową , w późniejszym czasie uzupełnianą zaprawą cementową . W górnych partiach ścian , w przestrzeni między stropowej zachowała się wapienno – piaskowa wyprawa tynkarska , poniżej na warstwie pierwotnego tynku położono cienką warstwę zacierki cementowej.

Tynki na ścianach : południowe, północnej i wschodniej ,zachowały się w dość dobrym stanie , natomiast na ścianie zachodniej (z otworem okiennym) tynki , zwłaszcza w narożnikach są w bardzo złym stanie. Widoczne są tu zacieki i zawilgocenie ściany , tynk jest zmurszały i osypujący się . W kilku miejscach widoczne są wykwity solne. Zniszczenia te powstały w skutek nieszczelnego zadaszenia, bezpośrednio nad pomieszczeniem znajduje się taras. Na szczęście w 2017 roku przeprowadzono prace naprawcze i obecnie nie zauważono dalszego zamakania ściany. Na pozostałych ścianach tynki nie są zawilgocone. Na wszystkich ścianach pomieszczenia widoczne są drobne ubytki wypraw tynkarskich , zwłaszcza w dolnych partiach ścian , wokół parapetu , nad oknem oraz styku ścian z sufitem. W kilku miejscach , na wszystkich ścianach zauważyć można cementowe uzupełnienia wypraw tynkarskich. Na ścianie południowej dodatkowo widoczne jest przemurowanie w ścianie, prawdopodobnie pierwotnie znajdował się tu otwór drzwiowy. W miejscu przemurówki widoczne jest głębokie pękniecie tynku.

Polichromia wykonana prawdopodobnie w technice suchej tempery , pokryta została w późniejszych czasach warstwami przemalowań. W części miedzy stropami , zauważalne są dwie warstwy przemalowań. Poniżej wtórnego (zdemontowanego stropu) na warstwach malarskich zauważyć można jeszcze

cienką warstwę zacierki cementowej , na której położono dwie warstwy malarskie.

Częściowo odsłonięte polichromie są zabrudzone , lekko pudrujące się , dodatkowo na powierzchni warstwy malarskiej widoczne są drobne krakelury . W miejscach zawilgoconych polichromia jest w złym stanie , zaatakowana przez mikroorganizmy , a ponadto w wielu miejscach odspojona i osypująca się.

Obecnie sufit nad pomieszczeniem wykonany jest z żelbetonu, nie tynkowany. Stolarka okienna drewniana , została odnowiona w 2017 roku . W Sali ekspozycyjnej(Mieszczańskiej) , jak również w całym muzeum przeprowadzono wymianę instalacji CO , rury instalacyjne poprowadzono w ścianie południowej i zachodniej , tuż nad podłogą.

V. Założenia konserwatorskie

Biorąc pod uwagę stan zachowania i funkcję obiektu , podstawowym założeniem planowanej konserwacji będzie przede wszystkim zatrzymanie procesu destrukcji malowideł oraz ujednolicenie estetyczne pomieszczenia Sali Mieszczańskiej . Ponieważ budynek muzeum jest przykładem dobrze zachowanej, wysokiej klasy architektury w stylu angielskiego klasycyzmu , wszystkie zabiegi powinny dążyć do jej odpowiedniej ekspozycji.

Celem planowanych prac konserwatorskich w pomieszczeniu ekspozycyjnym muzeum ma być przywrócenie pierwotnej estetyki wystroju malarskiego z uwzględnieniem "patyny czasu" i uszanowaniem historycznych zmian nie zakłócających jego odbioru . Planuje się ekspozycję najstarszej warstwy malarskiej. Podstawowym, a zarazem nadrzędnym celem konserwacji będzie interwencja powstrzymująca destrukcyjne czynniki wpływające na obiekt. Należy ustabilizować warunki wilgotnościowe i wyeliminować ze struktury podłoży destrukcyjnie działające mikroorganizmów i zasolenia. Następnie wykonać należy pełną konserwację techniczną i estetyczną

Na ścianach proponuje się usunięcie XX wiecznych przemalowań, nieprzedstawiających większych wartości artystycznych i historycznych .

Po usunięciu wtórnych przemalowań , będzie można ustalić pełny zakres występowania najstarszej, najwartościowszej warstwy malarskiej ścian. Wtedy też, proponuje się powołanie komisji konserwatorskiej z udziałem przedstawiciela Wojewódzkiego Urzędu Ochrony zabytków w Przemyślu, w celu podjęcia ostatecznej decyzji co do wystroju malarskiego ścian Sali ekspozycyjnej. Odsłonięte malowidła proponuje się odczyścić za pomocą gąbek syntetycznych , a następnie przeprowadzić zabieg impregnacji wzmacniającej , pudrującej się warstwy malarskiej.

Kolejnym postępowaniem konserwatorskim powinno być uzupełnienie brakujących tynków . W miejscach odspojeń tynków należy wykonać iniekcje wzmacniające . Na fragmentach murów, gdzie tynki zostały skute , położone powinny być nowe. Wcześniej przewiduje się wykonanie okładów odsalających i wykonanie impregnacji oraz dezynfekcji murów. Rodzaj tynków dobrany zostanie po przeprowadzeniu dokładnych badań fizyko-chemicznych określających stopień zawilgocenia i zasoleń oraz zasięg ich występowania . Na tym etapie proponuje się użycie tynków szerokoporowych , kompensujących sole. Na żelbetowym suficie proponuje się położenie tynku drobnoziarnistego , zacieranego.

Drobne ubytki tynków uzupełnić szpachlówką na bazie wapna dyspergowanego. Również powierzchnię nowych tynków zaciągnąć cienką warstwą szpachlówki wapiennej. Ubytki warstwy malarskiej uzupełnić pigmentami mineralnymi na spoiwie krzemianowym, naśladowczo do oryginału. W miejscach nowych tynków oraz na suficie wykonać rekonstrukcję malowideł.

Warstwę malarską można wykonać stosując farby Soldalit *f. Keim* o właściwościach optycznych zbliżonych do farb wapiennych.

VI. Proponowane postępowanie konserwatorskie

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją
2. Wykonanie badań tynków, spoiw, pigmentów, soli, mikroorganizmów,
3. Usunięcie XX wiecznych warstw malarskich i pobiał ze ścian stopniowo metodą mechaniczną lub chemiczno-mechaniczną poprzedzoną próbami konserwatorskimi.
4. Usunięcie zdezintegrowanych i niewłaściwie wykonanych fragmentów cementowych tynku (ocena zostanie dokonana w trakcie prac),
5. Utrwalenie zachowanych tynków preparatem do wzmacniania (np.KSE 100 f.Remmers, Consolid 100 f.KABE lub środka innej firmy o tych samych parametrach).
6. Wykonanie okładów odsalających,
7. Dezynfekcja ścian np.preparatem Adolit M f.Remmers lub o podobnych parametrach.
8. Zabezpieczenie obluzowanych, odspojonych fragmentów tynku (opaski z zaprawy wapienno-piaskowej).
9. Oczyszczenie powierzchni odsłoniętych XIX wiecznych malowideł z brudu , przy użyciu miękkich pędzli i gąbek syntetycznych typu Vishab, na sucho.
10. Miejscowe podklejenie łuszczących się partii XIX wiecznej warstwy malarskiej przy użyciu np. Ledanu TC i TB, Primalu AC 33 lub równoważnych.

11. Utrwalenie pudrujących się XIX w. warstw malarskich Klucelem G lub preparatem o podobnych właściwościach.
12. Wykonanie iniekcji podtynkowych odspojonych partii tynku przy użyciu Ledanu TC i TB w zależności od rodzaju odspojeń lub innym preparatem o podobnych działaniu.
13. Uzupełnienie ubytków warstwy zaprawy. Uzupełnienia zostaną wykonane zgodnie z pierwotną technologią i sposobem opracowania powierzchni.

W przypadku dużego zasolenia, zaleca się zastosowanie szerokoporowych tynków

14. Uzupełnienie pobiał wapiennych np.. Historic Kalkspachel lub o podobnych parametrach.

17. Scalenie kolorystyczne ścian farbami krzemianowymi (np.f. Keim lub farbami o podobnych parametrach), o właściwościach optycznych zbliżonych do farb wapiennych, naśladowczo do oryginału.
18. Wykonanie dokumentacji powykonawczej.

VII. Dokumentacja fotograficzna

Fot.1

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją

Fot.2

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją

Fot.3

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją

Fot.4

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne -fragment. Stan przed konserwacją

Fot.5

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją

Fot.6

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne - fragment. Stan przed konserwacją

Fot.7

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją

Fot.8

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją

Fot.9

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne- fragment. Stan przed konserwacją

Fot.10

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne -fragment. Stan przed konserwacją

Fot.11

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją

Fot.12

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją

Fot.13

Muzeum w Przeworsku, Sala Mieszczańska . Polichromie ścienne widok ogólny. Stan przed konserwacją